

BOSHLANG'ICH SINFLARDA RUS TILI DARSLARIDA NOAN'ANAVIY USULLARI QO'LLASH

Dilbar Qurbonova

Nizomiy nomidagi TDPU o'qituvchisi

Nazirqulova Shohista Ilhom qizi

Toshkent davlat pedagogika universiteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda rus tili o'qitish metodikasining yangicha yo'nalishi ochib berilgan. O'quvchilarning rus tili bilim ko'nikmalarini rivojlantirish haqida gapirilgan.

Kalit so'zlar: darslik, rus tili, metodika, noan'anaviy, an'anaviy maktab darsliklari, bilim.

Hozirgi kunda o'sib kelayotgan yosh avlodni rus tiliga o'qitish sifatini ta'minlash, rus tilida erkin so'zlasha oladigan mutaxassislarni tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish, rus tilini o'zlashtirish orqali jahon ta'lim standartlariga javob beradigan yetuk kadrlarni tayyorlash yurtimizda amalga oshirilayotgan ta'lim islohotining maqsadlaridan biridir. Boshlang'ich sinflarda rus tilini mukammal o'rgatish orqali, o'quvchilarni tilga bo'lgan qiziqishlarini yanada rivojlantirish, shu bilan birga ta'lim jarayonida o'qituvchining til o'rgatishga oid yangi mexanizmlarni ishlab chiqish taqozo etadi. Rus tili darslarida tanqidiy va mantiqiy fikrlashni ham rivojlantirish zarur. Mantiqiy fikrlash muammolar yechish ko'nikmalarini shakllanishiga til o'rganish jarayonida yuzaga keladigan kamchiliklarni bartaraf etishga yordam beradi.

Ta'lim sohasida ro'y berayotgan tub o'zgarishlar jamiyatning nostandart qarorlar qabul qilishga qodir, ijodiy fikrlashga qodir bo'lgan kadrlarga bo'lgan ehtiyojdan kelib chiqadi, ya'ni. intellektual rivojlangan odamlar. Bugungi kunda hayotga yangi munosabat, shu jumladan ta'lim tizimiga yangi talablar qo'yildi. Ta'limning asosiy maqsadi nafaqat o'quvchining ma'lum miqdorda bilim, ko'nikma, malakani to'plashi, balki o'quvchini ta'lim faoliyatining mustaqil mavzusi sifatida tayyorlashdir

Interfaol va interaktiv so'zlari bir xil ma'noda bo'lib, interaktiv so'zi inglizcha "inter" - "birgalikdagi" va "act" - "harakatlanish" so'zlaridan olingan. Interaktivlik birgalikda harakatlanish yoki suhbat, dialog rejimida nimadir (masalan, kompyuter) yoki kimdir (o'qituvchi) bilan bo'lish demakdir. Bundan kelib chiqadiki, interaktiv ta'lim - avvalo dialogli ta'lim bo'lib uning davomida o'qituvchi va o'quvchi, o'quvchi va kompyuter o'zaro hamkorligi amalga oshiriladi.

Interfaol ta'limning asosini yuqorida aytilganidek interfaol metodlar asosida darsni olib borish tashkil etadi. Ta'limning interfaol metodlari o'quvchilarning ulkan ta'limiy qudratidan foydalanish va faollashtirish, o'quv jarayoniga musobaqa elementlarini kiritish imkonini beradi: ta'lim oluvchilar guruhining aqliy kuchi uning a'zolari kuchi yig'indisidan ko'proq (ya'ni guruh natijasi individual natijalar yig'indisidan doimo ortiq).

Interfaol metodlarni tasnifi

O'rganilayotganlarini o'zlashtirishga da'vat qilish metodlari Yangi materialni anglash metodlari O'rganilganlarini fikrlashga imkon beruvchi metodlar

Erkin yozish. Klaster. Aqliy hujum. B-B-B chizmasi. Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi. Blits-so'rov. Insert chizmasi. B-B-B chizmasi. O'qitish bo'yicha qo'llanma. Bir-biriga o'rgatish. Bir-biridan so'rash. Ikki qismli kundaliklar. Eng asosiy tushunchalar Eng asosiy tushunchalar, takrorlash. T-chizma. Toifalash jadvali. Nima uchun? chizmasi. "Qanday?" diagrammasi. Venn diagrammasi. Besh minutlik esse. O'n minutlik esse.

O'rganilayotganlarini o'zlashtirishga da'vat qilish metodlari ushbu metodlardan umumiy o'rta ta'lim tizimida o'qitiladigan deyarli barcha fanlarni o'rgatishda foydalanish mumkin bo'lib, agar ushbu metodlar to'g'ri qo'llansa albatta yaxshi natijaga erishish mumkin. Buning uchun o'qituvchining o'zi yuqoridagi metodlarni qo'llash haqida tushunchaga ega bo'lishi lozim. Erkin yozish, Klaster, Aqliy hujum, B-B-B chizmasi, Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi, Blits-so'rov kabi metodlar o'quvchilarni tez o'ziga jalb qiladi, ularning darsdagi faolligini oshiradi. Rus tilida darslarida ushbu metodlardan o'quvchilarning yoshiga moslagan holda dastlab sodda shaklda keyinroq murakkab shaklda foydalanish kerak. Boshlang'ich sinflarda ham yuqori sinflarda ham ushbu metodlarni qo'llash orqali tashkil etilgan darslar samarali bo'ladi.

An'anaviy darslar: yangi materialni o'rganish, bilim, ko'nikmalarni mustahkamlash, olingan bilim, ko'nikma va malakalarni tekshirish va hisobga olish, testlarni tahlil qilish, o'rganilganlarni umumlashtirish va tizimlashtirish, mavzu yoki bo'limni takrorlash darslari.

Noan'anaviy dars - bu "noan'anaviy tuzilishga ega bo'lgan ekspromt o'quv mashg'uloti".

Ta'limning noan'anaviy shakllari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Kollektiv mehnat shakllaridan foydalanish;

Mavzuga qiziqish uyg'otish;

Mustaqil ishlash ko'nikma va malakalarini rivojlantirish;

Talabalar faoliyatini faollashtirish;

Darsga tayyorgarlik ko'rishda o'quvchilarning o'zlari qiziqarli materialni qidiradilar;

O'qituvchi va talabalar o'rtasida yangi munosabatlarni shakllantirish.

Maqsad noan'anaviy darslar: pedagogikaning asosiy qonuni - ta'lim faoliyati to'g'risidagi qonunni amalga oshirishga olib keladigan yangi uslublar, shakllar, usullar va o'qitish vositalarini ishlab chiqish.

Asosiy **vazifalar** har bir dars, shu jumladan nostandart: umumiy madaniy rivojlanish; shaxsiy rivojlanish; talabalarning bilim motivlari, tashabbusi va qiziqishlarini rivojlantirish; o'rganish qobiliyatini shakllantirish; kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirish

Noan'anaviy darsning belgilari

Yangi joyning elementlarini olib yuradi.

Dasturiy bo'lmagan materiallardan foydalaniladi.

Tashkil etilgan jamoaviy faoliyat, individual ish bilan birlashtirilgan.

Darsni tashkil etishda turli kasb egalari jalb etilgan.

Talabalarning hissiy yuksalishiga ofis dizayni, AKTdan foydalanish orqali erishiladi.

Ijodiy topshiriqlar bajarilmoqda.

O'z-o'zini tahlil qilish darsga tayyorgarlik ko'rish davrida, darsda va undan keyin amalga oshiriladi.

Darsni tayyorlash uchun talabalarning vaqtinchalik tashabbuskor guruhi tuziladi.

Dars oldindan rejalashtirilgan.

Aql-idrok - bu shaxsning aqliy faoliyatini ta'minlovchi sifatlar yig'indisidir. O'z navbatida, u quyidagilar bilan tavsiflanadi:

Eruditsiya: fan va san'at sohasidagi bilimlar yig'indisi;

Aqliy operatsiyalar qobiliyati: tahlil, sintez, ularning hosilalari: ijodkorlik va mavhumlik;

Mantiqiy fikrlash qobiliyati, atrofdagi dunyoda sabab-oqibat munosabatlarni o'rnatish qobiliyati;

Diqqat, xotira, kuzatish, aql, fikrlashning har xil turlari: vizual-samarali, vizualmajoziy, og'zaki-mantiqiy, nutq va boshqalar.

Tafakkur qobiliyatlari ham boshqalar kabi, o'zida ma'lum ko'nikma va malakalarni, eng muhimi, mustaqil fikrlash, to'g'ri qaror qabul qilishning noodatiy usullarini izlash odatini shakllantirish orqali rivojlanishi mumkin. Bu fazilatlar bolaning hayotda muvaffaqiyat qozonishi uchun zarurdir.

Maktabdagi faoliyatimning asosiy yo'nalishlaridan biri bu men bir necha yillardan beri ishlayotgan mavzu: "Intellektual rivojlanish kichik maktab op'uvchilarida rus tili darslarida. Chunki, menimcha, boshlang'ich sinf maktabga qadam qo'ygan bolalarni

nafaqat o'qish, hisoblash, balki to'g'ri yozishni ham o'rgatish, bolani shaxs sifatida rivojlantirishda davom etishi kerak.

Boshlang'ich maktabda bir necha yillik ish davomida men rus tili darslari har doim ham o'quvchilarda qiziqish uyg'otmasligini kuzatdim. Ba'zi bolalar buni zerikarli deb bilishadi. Rus tilini o'rganishni istamaslik savodsizlikni keltirib chiqaradi. Men darslarga qiziqishni qanday uyg'otish, yozish savodxonligini qanday oshirish haqida o'yladim. Men ko'plab adabiyotlarni qayta o'qib chiqdim, darslarimni tahlil qildim va har bir talabaning e'tiborini jalb qiladigan qiziqarli materialni muntazam ravishda to'plash va tanlasangiz, rus tiliga qiziqish uyg'otish mumkin degan xulosaga keldim.

Mening sinfimdagi ko'plab bolalarning xotirasi zaif, etarli emas ilg'or fikrlash, nutq, ko'plab bolalar vazifalarga diqqatni jamlashda qiyinchiliklarga duch kelishadi.

O'quv materialini kimgadir qiziqarli, boshqalarga qiyin bo'lmasligi, barcha talabalar o'quv materialini o'rganishi uchun qanday taqdim etish kerak?

Bu muammo haqida fikr yuritar ekanman, o'quv jarayonini mazmuni va tashkil etishda ma'lum o'zgarishlar kiritish zarur degan xulosaga keldim.

- lug'at va imlo ishlari davomida qo'shimcha lug'at kiritish, o'rganilganlarni mustahkamlash, takrorlash va umumlashtirish;
- darsning turli bosqichlarida maqol, matal, frazeologik birliklardan foydalanish ko'lamini oshirish;
- tushunchalar va atamalar bilan ishlash hajmini kengaytirish

Zamonaviy ta'limning markazida o'qituvchining faoliyati turadi. Boshlang'ich ta'lim tizimida rus tili fani markaziy o'rinni egallaydi. Haqiqatni bilish vositasi sifatida ras tili nafaqat lingvistik bilimlarni, balki bolaning intellektual rivojlanishini ham ta'minlaydi, konseptual-kategorik apparatni shakllantiradi, mavhum fikrlash, xotira va tasavvurni rivojlantiradi. So'nggi yillarda, afsuski, o'quvchilar rus tili darslarida qiziqishning keskin pasayishi, bolalarning til ko'nikmalarini kengaytirish, savodxonlik va nutq madaniyatini oshirishga bo'lgan istagi yo'q. Hozirgi kunda barcha o'qituvchilarni qiziqtiradigan eng muhim muammo - rus tili darsining o'quvchilarning asosiy ta'lim va tarbiya shakli sifatida samaradorligini oshirishdir.

Xuddi shu shaklda o'tkazilgan darslar o'quvchini charchatadi. O'quvchi va o'qituvchi uchun darslarning monoton ekanligi o'quv faoliyatining samaradorligini pasaytiradi. Ta'lim berishga majbur qilmang, balki qiziqish uyg'oting, o'quvchida doimiy bilim olish istagini paydo qilish o'qituvchining vazifasidir. Yosh o'quvchi o'ziga xos yosh xususiyatlariga ega: beqaror e'tibor, vizual -majoziy fikrlashning ustunligi, vosita faolligini oshirish, o'yin faoliyatiga bo'lgan intilish, bilimlarning xilma-xilligi. Bularning barchasi o'qituvchining ishini murakkablashtiradi. Dars davomida bolalarning e'tiborini saqlab qolish uchun faol va qiziqarli fikrlash faoliyatini tashkil etish zarur. An'anaviy ta'lim usullari har doim ham barcha talabalar tomonidan

materialning assimilyatsiyasini ta'minlay olmaganligi sababli, darslarda o'quv faoliyatini mohirona tashkil etish kerak bo'ladi.

Ushbu faoliyatni shakllantirish uchun sharoit yaratish uchun bilim motivatsiyasini shakllantirish kerak. O'qituvchilarga darslarni tayyorlash va o'tkazishga ijodiy yondashish bolalarga nisbatan tog'ri muomilada bo'lish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Babkina N.V.O'quv jarayonida rivojlanayotgan o'yinlar va mashqlardan foydalanish//Boshlang'ich maktab-1998-yil.
2. Barinova. E.A.,Bajekova LF.,Vebedov V.I.Rus tili metodologiyasi:M:1974.
3. Bondarenko S.M.Maktabda rus tilini o'qitish metodikasi.
4. www.ziyonet.uz
5. <https://cyberleninka.ru>
6. Mirzayeva F. Kasbiy fanlarni o'qitishda ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalanish(uslubiy qo'llanma). Toshkent - 2 0 1 3
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/interfaol-metodlar-o-quvchilar-kreativligini-oshirishning-muhim-omili>
8. <https://kompy.info>
9. <https://ief-usfeu.ru>.